

ساختار کتاب

کتاب شب امتحان جغرافیا (۳) دوازدهم از ۴ قسمت اصلی تشکیل شده است که به صورت زیر است:

(۱) **آزمون‌های نوبت اول:** آزمون‌های شماره ۱ تا ۴ این کتاب مربوط به مباحث نوبت اول است که خودش به دو قسمت تقسیم می‌شود:

الف) آزمون‌های طبقه‌بندی‌شده: آزمون‌های شماره ۱ و ۲ را درس به درس طبقه‌بندی کرده‌ایم. بنابراین شما به راحتی می‌توانید پس از خواندن هر درس از درس‌نامه تعدادی سؤال را بررسی کنید. حواستان باشد این آزمون‌ها، ۲۰ نمره‌ای و مثل یک آزمون کامل هستند. در کنار سؤال‌های این آزمون‌ها **نکات مشاوره‌ای** نوشته‌ایم. این نکات به شما در درس خواندن قبل از امتحان و پاسخگویی به آزمون در زمان امتحان کمک می‌کند.

ب) آزمون طبقه‌بندی‌نشده: آزمون‌های شماره ۳ و ۴ را طبقه‌بندی نکرده‌ایم تا دو آزمون نوبت اول مشابه آزمون‌های که معلمان از شما خواهد گرفت، ببینید.

(۲) **آزمون‌های نوبت دوم:** آزمون‌های شماره ۵ تا ۱۲ امتحان‌های نهایی برگزار شده در سال‌های ۹۸، ۹۹ و ۱۴۰۰ هستند. این قسمت هم، خودش به ۲ بخش تقسیم می‌شود:

الف) آزمون‌های طبقه‌بندی‌شده: آزمون‌های شماره ۵ تا ۸ آزمون‌های نهایی خرداد، شهریور، دی ۹۸ و دی ۹۹ هستند که طبقه‌بندی کرده‌ایم. با این کار باز هم می‌توانید پس از خواندن هر درس تعدادی سؤال مرتبط را پاسخ دهید. هر کدام از این آزمون‌ها هم، ۲۰ نمره دارند. در واقع در این بخش، شما ۴ آزمون کامل را می‌بینید. این آزمون‌ها هم **نکات مشاوره‌ای** دارند.

ب) آزمون‌های طبقه‌بندی‌نشده: آزمون‌های شماره ۹ تا ۱۲ را طبقه‌بندی نکرده‌ایم؛ پس، در این بخش با ۴ آزمون نوبت دوم، مشابه آزمون پایان سال مواجه خواهید شد. این آزمون‌ها به ترتیب امتحان‌های نهایی خرداد و شهریور ۱۴۰۰ و خرداد و شهریور ۹۹ است.

(۳) **پاسخ‌نامه تشریحی آزمون‌ها:** در پاسخ تشریحی آزمون‌ها تمام آنچه را که شما باید در امتحان بنویسید تا نمره کامل کسب کنید، برایتان نوشته‌ایم.

(۴) **درس‌نامه کامل شب امتحانی:** در این قسمت تمام آنچه را که شما برای گرفتن نمره عالی در امتحان جغرافیا (۳) نیاز دارید، تنها در ۱۴ صفحه آورده‌ایم، بخوانید و لذت‌ش را ببرید!

یک راهکار: موقع امتحان‌های نوبت اول می‌توانید از سؤال‌های درس‌های ۱ تا ۳ آزمون‌های ۵ تا ۸ هم استفاده کنید.

فهرست

بازم‌بندی درس جغرافیا (۳)

شماره درس	نوبت اول	نوبت دوم	شهریور و دی
۱	۶/۵	۱/۵	۳
۲	۶/۵	۱/۵	۳
مهارت‌های جغرافیایی (۱)	۱/۵	۰/۵	۱
۳	۵/۵	۱/۵	۲/۵
۴	-	۳	۳
مهارت‌های جغرافیایی (۲)	-	۲	۱
۵	-	۵	۳
۶	-	۴	۲/۵
مهارت‌های جغرافیایی (۳)	-	۱	۱
جمع نمره	۲۰	۲۰	۲۰

صفحه صفحه

نوبت آزمون پاسخ‌نامه

آزمون شماره ۱	۳	اول	(طبقه‌بندی‌شده)	۲۷
آزمون شماره ۲	۵	اول	(طبقه‌بندی‌شده)	۲۷
آزمون شماره ۳	۷	اول	(طبقه‌بندی‌نشده)	۲۷
آزمون شماره ۴	۹	اول	(طبقه‌بندی‌نشده)	۲۸
آزمون شماره ۵ نهایی خرداد ۹۸	۱۱	دوم	(طبقه‌بندی‌شده)	۲۸
آزمون شماره ۶ نهایی شهریور ۹۸	۱۳	دوم	(طبقه‌بندی‌شده)	۲۹
آزمون شماره ۷ نهایی دی ۹۸	۱۵	دوم	(طبقه‌بندی‌شده)	۲۹
آزمون شماره ۸ نهایی دی ۹۹	۱۷	دوم	(طبقه‌بندی‌شده)	۳۰
آزمون شماره ۹ نهایی خرداد ۱۴۰۰	۲۰	دوم	(طبقه‌بندی‌نشده)	۳۱
آزمون شماره ۱۰ نهایی شهریور ۱۴۰۰	۲۲	دوم	(طبقه‌بندی‌نشده)	۳۱
آزمون شماره ۱۱ نهایی خرداد ۹۹	۲۴	دوم	(طبقه‌بندی‌نشده)	۳۲
آزمون شماره ۱۲ نهایی شهریور ۹۹	۲۵	دوم	(طبقه‌بندی‌نشده)	۳۲

شماره	kheilisabz.com	مدت آزمون: ۹۰ دقیقه	رشته: ادبیات و علوم انسانی	جغرافیا (۳)	
نمره	آزمون شماره ۱			ردیف	
درس اول					
۰/۵	نوبت اول پایه دوازدهم	<p>۱ درستی یا نادرستی عبارتهای زیر را مشخص کنید. الف) معیارهای اصلی در رتبه‌بندی سکونتگاه، براساس وسعت و جمعیت آن است. ب) در سلسله‌مراتب سکونتگاه‌ها در اروپا خدمات در دهکده (هاملت) محدود است.</p>			۱
۰/۷۵	اگر به شکل رتبه‌بندی سکونتگاه‌ها توجه شود، همه موارد در این سؤال را می‌توانید پاسخگو باشید.	<p>۲ جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید. الف) سرآغاز مطالعه و شناخت یک سکونتگاه روستایی و شهری و آن است. ب) در انتخاب مکان برای استقرار و سکونت جمعیت، عوامل بیشترین نقش را داشته‌اند.</p>			۲
۰/۵	گزینه درست را انتخاب کنید. الف) کدام گزینه در رابطه با موقعیت یک شهر درست است؟ الف) جایگاه یک مکان در سطح ناحیه است. ب) وضعیت قرارگیری یک شهر در طول و عرض جغرافیایی معین موقعیت نسبی آن است. پ) در زوال و نابودی آن نقش مهمی ایفا می‌کند. ت) شما در ردیف دوم ستون وسط کلاس نشسته‌اید. این موضوع مربوط به موقعیت نسبی است. ث) دسترسی به ناهمواری‌ها در موقعیت یک شهر مؤثر است. ب) مهم‌ترین ملاک تفاوت شهر و روستا چیست؟ الف - ب - پ - ث ۱) الف - ب - پ ۲) ب - پ - ث ۳) الف - پ - ت ۴) الف - پ - ث	<p>۳</p> <p>۱) میزان جمعیت ۲) وسعت و فضای سکونت ۳) فعالیت اقتصادی ۴) فرهنگ و مناسبات اجتماعی</p>			۳
۰/۵	مطالب مرتبط با تفاوت مقر و موقعیت ایده طرح سوالات زیادی قرار می‌گیرد، پس بهوش توجه ویژه کنید.	<p>۴ در جملات زیر، کلمه مناسب داخل پرانتز کدام است؟ الف) میزان رشد سالیانه شهرنشینی در آسیا و آفریقا (بیشتر - کم‌تر) از کشورهای آمریکای شمالی و اروپا است. ب) از دیرباز شهر و روستا با یکدیگر وابستگی و روابط (متقابل - مستقیم) داشته‌اند.</p>			۴
۰/۵	واژه‌های پخوان‌شهر، مگالاپلیس، متروپل، ابرشهر، مگاسیتی را به ذهن بسپارید و تفاوت تعاریفشون رو قویب به قاطر بسپارید.	<p>۵ عبارتهای زیر را به مفاهیم موردنظر در ستون مقابلشان وصل نمایید. الف) در پیرامون مادرشهرها، شهرها و شهرک‌های اقماری پدید آمده‌اند. ☐ ب) حوزه نفوذی بسیار وسیع دارد. ☐ جهان شهر ☐ متروپل ☐ مگالاپلیس ☐ منطقه مادرشهری ☐</p>			۵
۱		<p>۶ اصطلاح زیر را تعریف کنید. حوزه نفوذ سکونتگاه:</p>			۶
۰/۵		<p>۷ به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید. الف) علت مهاجرت‌های روستایی در اروپا و آمریکای شمالی در سده نوزدهم و نیمه اول قرن بیستم چه بود؟ ب) تعداد شهرهای ایران در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۳۵ چند برابر شده است؟</p>			۷
۰/۲۵	اگر تعریف مقر رو یاد هست، این سؤال رو هم به قویب می‌تونن پاسخ بدن ...	<p>۸ به سؤالات زیر پاسخ کامل دهید. الف) منظور از هسته اولیه سکونتگاه چیست؟ توضیح دهید. ب) عوامل مؤثر در ایجاد هسته اولیه سکونتگاه‌ها در ایران در گذشته چه بود؟</p>			۸
درس دوم					
۰/۵		<p>۹ درستی یا نادرستی عبارتهای زیر را مشخص کنید. الف) در آمایش سرزمین، ابتدا برنامه‌ریزی می‌شود و سپس ظرفیتهای منطقه مورد بررسی قرار می‌گیرد. ب) شهرنشینی، با افزایش فشار بر منابع و مصرف انرژی و آلودگی آب و خاک و هوا همراه است.</p>			۹
۰/۷۵		<p>۱۰ جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید. الف) هدف اصلی مدیران و برنامه‌ریزان شهری است. ب) برنامه توسعه روستایی، برنامه‌ای است که با هدف بهبود زندگی و روستانشینان طراحی می‌شود.</p>			۱۰
۱	در این رابطه به فقر شهری هم توجه شود.	<p>۱۱ اصطلاح زیر را تعریف کنید. وندالیسم شهری:</p>			۱۱

ردیف	آزمون شماره ۱	رشته: ادبیات و علوم انسانی	مدت آزمون: ۹۰ دقیقه				
نمره	نوبت اول پایه دوازدهم	kheilisabz.com	جغرافیا (۳)				
۱۲	<p>گزینه درست را انتخاب کنید.</p> <p>(الف) در کدام یک از مراحل کار در سامانه اطلاعات جغرافیایی، اطلاعات به صورت رقمی کدبندی و ذخیره می شوند؟</p> <p>(۱) پردازش (۲) خروجی (۳) ورودی (۴) هر سه مورد</p> <p>(ب) یکی از پدیده های ناشی از نظام اقتصادی سرمایه داری چیست؟</p> <p>(۱) نابرابری فضایی (۲) فقر شهری (۳) شهرگریزی (۴) شهرگرایی</p>						
۱۳	<p>به سوالات زیر پاسخ کوتاه دهید.</p> <p>(الف) شکل مربوط به آمایش سرزمین است. در بخش «الف» و «ب» چه عبارتی قرار دهیم تا به صورت درست مطرح شده باشد؟</p> <p>(ب) معماری و طراحی شهر بازتاب چیست؟</p> <p>(پ) مهم ترین اهداف جهاد کشاورزی در مناطق روستایی را بنویسید.</p> <p>(ت) برای تحقق عدالت اجتماعی، از کدام طرح استفاده می شود؟</p>	<p>بش آمایش فیلی مهم است. تعریف آمایش و شکل آمایش را به خوبی یاد بگیرید.</p>					
۱۴	<p>به سوالات زیر پاسخ کامل دهید.</p> <p>(الف) در سامانه اطلاعات جغرافیایی، داده های دنیای واقعی را چگونه می توان طبقه بندی کرد و اطلاعات دقیقی از آن به دست آورد؟</p> <p>(ب) صاحب نظران معتقدند که در مبلمان شهری چه مواردی باید لحاظ شود؟</p>	<p>مبلمان شهری همان پشم اندازهای زیبای شهر است. حالا احتمالاً یارت اوام منظور از مبلمان دقیقاً چیست؟</p>	<p>درس سوم</p>				
۱۵	<p>درستی یا نادرستی عبارتهای زیر را مشخص کنید.</p> <p>(الف) سامانه های حمل و نقل، مردم و انواع فعالیت های اقتصادی را در داخل کشور یا در سطح بین الملل پیوند می دهد.</p> <p>(ب) سفر با کشتی کروز برای گردشگری هزینه کمتری دارد.</p>	<p>در عمل و نقل معایب و مفااسن هر نوع وسیله نقلیه را به خوبی به ذهن بسپارید.</p>					
۱۶	<p>جاهای خالی را با عبارتهای مناسب پر کنید.</p> <p>(الف) صاحب نظران حمل و نقل را کلید توسعه اقتصادی و رکن کشور می دانند.</p> <p>(ب) برای مسافتهای متوسط و نسبتاً دور از شیوه حمل و نقل استفاده می شود.</p>						
۱۷	<p>گزینه درست را انتخاب کنید.</p> <p>(الف) محدوده جاده ابریشم از تا بود.</p> <p>(۱) غرب آسیا تا شرق اروپا (۲) شرق آسیا تا غرب اروپا (۳) شمال غربی آسیا تا جنوب اروپا (۴) جنوب غربی آسیا تا شمال اروپا</p> <p>(ب) کشتی های (Ro - Ro) حامل چیست؟</p> <p>(۱) نفت (۲) مواد پتروشیمی (۳) خودرو (۴) مواد معدنی</p>						
۱۸	<p>عبارتهای زیر را به مفاهیم مورد نظر در ستون مقابل وصل کنید. (دو مورد اضافی است).</p> <p>(الف) گسترده ترین شبکه ریلی جهان در این قاره قرار دارد. ☐ اروپا ☐</p> <p>(ب) نخستین لوکوموتیوهای مجهز به موتور بخار در این کشور ساخته شد. ☐ آلمان ☐ آسیا ☐ انگلستان</p>						
۱۹	<p>به سوالات زیر پاسخ کوتاه دهید.</p> <p>(الف) خط برقی ریلی کشور در چه مسیری قرار دارد؟</p> <p>(ب) در داخل جدول به جای «الف» و «ب» کدام بندر را قرار دهیم تا به ترتیب پرترددترین بندر را نشان دهد؟</p> <p>(پ) ظرفیت قطارهای باری چند برابر یک کامیون است؟</p> <p>(ت) اهمیت سیاسی حمل و نقل را توضیح دهید.</p> <p>(ث) به طور کلی حمل و نقل هوایی امنیت بسیار (پایینی - بالایی) دارد.</p>	<p>انواع شیوه های حمل و نقل بسیار مهم است. عمل و نقل ریلی یکی از اون هاست ...</p>	<table border="1" data-bbox="123 1660 338 1724"> <tr> <td>ب</td> <td>چارک</td> <td>الف</td> <td>قشم</td> </tr> </table> <p>→</p>	ب	چارک	الف	قشم
ب	چارک	الف	قشم				
۲۰	<p>به سؤال زیر پاسخ کامل دهید.</p> <p>(الف) جغرافیای حمل و نقل چه مواردی را بررسی می کند؟</p> <p>(ب) تا پیش از انقلاب صنعتی (۱۸۷۰ - ۱۸۰۰) وضعیت حمل و نقل چگونه بود؟</p>						
۲۰	جمع نمرات	موفق باشید					

شماره	kheilisabz.com	مدت آزمون: ۸۰ دقیقه	رشته: ادبیات و علوم انسانی	جغرافیا (۳)
نمره	نوبت دوم پایه دوازدهم - نهایی خرداد ۱۴۰۰			آزمون شماره ۹
۱/۲۵	<p>درست یا نادرست بودن جمله‌های زیر را مشخص کنید.</p> <p>(الف) انتخاب مکان مناسب برای استقرار و سکونت جمعیت به عوامل طبیعی، وابسته است.</p> <p>(ب) تنوع عملکرد سکونتگاه‌ها سبب تغییر جایگاه آن‌ها، در رتبه‌بندی برحسب اهمیت، می‌شود.</p> <p>(پ) سامانه موقعیت‌یاب جهانی متشکل از ۲۴ ماهواره است که به طور شبانه‌روزی در یک مدار دقیق، زمین را دور می‌زنند.</p> <p>(ت) اگر مقدار آبدی رودها افزایش یابد، سیل رخ می‌دهد.</p> <p>(ث) تغییر در ترکیب شیمیایی آب‌های زیرزمینی، از نشانه‌های وقوع احتمالی زمین‌لرزه است.</p>			۱
۱/۲۵	<p>جاهای خالی را با عبارت مناسب کامل کنید.</p> <p>(الف) برنامه‌ریزان با مطالعه می‌توانند طرح‌هایی را تدوین کنند تا از فضاهای شهری به طور مناسب استفاده شود.</p> <p>(ب) شیوه حمل‌ونقل برای حمل کالاهایی مانند تجهیزات الکترونیکی مناسب‌تر است.</p> <p>(پ) توسعه حمل‌ونقل، نگرانی‌های جدی درباره حفظ به وجود آورده است.</p> <p>(ت) هر چه عمق کانونی زمین‌لرزه کم‌تر باشد، شدت زمین‌لرزه می‌یابد.</p> <p>(ث) مهم‌ترین عامل تهدیدکننده بخش کشاورزی در کشورمان، است.</p>			۲
۱	<p>عبارت مناسب را از داخل کمانک () انتخاب کنید.</p> <p>(الف) هر چه میزان انحراف یا پیچ‌وخم‌ها (بیشتر - کم‌تر) باشد، احداث راه آسان‌تر و کم‌هزینه‌تر است.</p> <p>(ب) احتمال سرریز شدن رودهایی که از دشت‌های وسیع عبور می‌کنند، در فصل بارش (افزایش - کاهش) می‌یابد.</p> <p>(پ) به پیشامدی که به صورت ناگهانی و گاهی شدید، رخ می‌دهد، (مخاطره - بحران) گفته می‌شود.</p> <p>(ت) سنجنده‌های ماهواره‌ای طیف‌های مختلف بازتاب‌شده از سطح زمین را به صورت (رقومی - لایه‌ای) دریافت و ثبت می‌کنند.</p>			۳
۱	<p>گزینه مناسب را انتخاب کنید.</p> <p>(الف) همه موارد از مهم‌ترین پدیده‌های مربوط به تغییرات الگوی شهرنشینی در جهان به شمار می‌آیند، به جز:</p> <p>(۱) افزایش شهرهای میلیونی</p> <p>(۲) تغییر الگوی مکانی شهرهای میلیونی</p> <p>(۳) تغییر ساختمان سنی جمعیت کلان‌شهرها</p> <p>(۴) اختلاف قابل توجه میان سطح شهرنشینی کشورهای جهان</p> <p>(ب) کدام عبارت با ارکان شهر پایدار مغایرت دارد؟</p> <p>(۱) استفاده از صفحات خورشیدی در نواحی گرم و خشک برای تأمین انرژی</p> <p>(۲) اجرای طرح‌های هادی روستایی</p> <p>(۳) توزیع عادلانه امکانات و خدمات شهری</p> <p>(۴) توسعه خدمات گردشگری و فراغتی</p> <p>(پ) از کشتی‌های RO-RO برای جابه‌جایی چه کالاهایی استفاده می‌شود؟</p> <p>(۱) نفت</p> <p>(۲) مواد پتروشیمی</p> <p>(۳) خودرو</p> <p>(۴) مواد معدنی</p> <p>(ت) کدام‌یک از پدیده‌های جغرافیایی زیر، بر حمل‌ونقل تأثیر مستقیم دارد؟</p> <p>(۱) پوشش گیاهی</p> <p>(۲) آب‌وهوا</p> <p>(۳) ناهمواری‌ها</p> <p>(۴) شیب زمین</p>			۴
۰/۷۵	<p>هر یک از موارد سمت راست به کدام‌یک از موارد سمت چپ اشاره دارد؟ (یک مورد اضافی است).</p> <p>(الف) قطار شهری که بیشتر از زیر زمین و روی ریل حرکت می‌کند. ☐</p> <p>(ب) قطار خیابانی که در سطح خیابان‌ها، بر روی ریل‌ها حرکت می‌کند. ☐</p> <p>(پ) قطار هوایی که هزینه احداث آن زیاد است. ☐</p> <p>☐ مونوریل</p> <p>☐ مترو</p> <p>☐ تراموا</p> <p>☐ BRT</p>			۵
۳/۵	<p>به سوالات زیر پاسخ کوتاه دهید.</p> <p>(الف) چرا اکثر مهاجران پس از ورود به شهر، به مشاغل غیررسمی می‌پردازند؟</p> <p>(ب) چگونه در شهرهای هوشمند، انواع حسگرها می‌توانند مصرف انرژی را به شکل مطلوبی مدیریت نمایند؟</p> <p>(پ) چرا امروزه از سامانه اطلاعات جغرافیایی در برنامه‌ریزی و مدیریت شهرها و روستاها استفاده می‌شود؟</p> <p>(ت) هزینه احداث خطوط آهن در کدام نواحی زیاد است؟</p> <p>(ث) چرا خطوط لوله از نظر حوادث غیرمترقبه به مراقبت زیاد نیاز دارد؟</p> <p>(ج) علت نصب دوربین‌های کنترل سرعت در جاده‌ها را بنویسید.</p> <p>(چ) چرا کشاورزان در برخی از مناطق ایران، در دوره بدون بارش سال، در سطح بستر سیلابی اقدام به کشت محصولات کشاورزی می‌کنند؟</p>			۶

شماره	kheilisabz.com	مدت آزمون: ۸۰ دقیقه	رشته: ادبیات و علوم انسانی	جغرافیا (۳)
ردیف	آزمون شماره ۹			نوبت دوم پایه دوازدهم - نهایی خرداد ۱۴۰۰
۷	سه مورد از ویژگی‌های مناطق ابرشهری را نام ببرید.			۰/۷۵
۸	برای تقویت فرهنگ ایمنی، به ساکنان هر یک از مناطق زیر چه آموزش‌هایی باید داده شود؟ (الف) ساکنان مناطق نزدیک ریل‌های قطار: (ب) ساکنان روستاها و مزارع مجاور خطوط لوله حمل نفت و گاز			۱
۹	با توجه به ساعت رسمی به سؤالات زیر پاسخ دهید. (الف) کره زمین به چند قاع تقسیم شده است؟ (ب) هر قاع چند درجه است؟ (پ) چرا کشورها به جای ساعت واقعی از ساعت رسمی، استفاده می‌کنند؟			۱
۱۰	شهر «الف» روی نصف‌النهار ۶۵ درجه غربی و شهر «ب» روی نصف‌النهار ۲۰ درجه غربی قرار دارد. (محاسبات الزامی است). (الف) اختلاف ساعت این دو شهر چه قدر است؟ (ب) اگر ساعت در شهر «ب» ۱۶ باشد، ساعت در شهر «الف» چند است؟			۰/۷۵
۱۱	چرا همواره توصیه می‌شود که در مکان‌یابی ساخت‌وسازها، فاصله از گسل‌های فعال تا حد امکان رعایت شود؟			۰/۷۵
۱۲	چرا در حوضه‌های کشیده، احتمال وقوع سیل کاهش می‌یابد؟			۰/۷۵
۱۳	با توجه به فرایند شکل‌گیری «انواع حرکات دامنه‌ای» به سؤالات زیر پاسخ دهید. (الف) علت جابه‌جایی مواد تخریب‌شده در انواع حرکات دامنه‌ای را بنویسید. (ب) احتمال رویداد کدام حرکت دامنه‌ای، در دامنه‌های شمالی البرز بیشتر است؟ چرا؟ (ذکر دو مورد کافی است).			۱
۱۴	به سؤالات زیر پاسخ دهید. (الف) معمول‌ترین نوع خشکسالی را نام ببرید. (ب) مهم‌ترین علل اصلی افزایش خشکسالی‌ها را در دهه‌های اخیر بنویسید.			۱/۲۵
۱۵	چگونه می‌توان با توجه به اقدامات مربوط به «مدیریت پیش از وقوع زمین‌لرزه»، تخریب واحدهای مسکونی شهری و روستایی را به حداقل رسانید.			۱/۲۵
۱۶	چرا با ساماندهی شبکه زهکشی، می‌توان از اصطکاک بین توده لغزش و سطح زیرینا جلوگیری نمود؟			۱/۲۵
۱۷	مهم‌ترین راهکارهای مدیریت خشکسالی را نام ببرید. (ذکر سه مورد کافی است).			۰/۷۵
۱۸	تصاویر ماهواره‌ای چه کمکی در تعیین حدود سیل‌گیر رودخانه‌ها می‌کنند؟			۰/۷۵
۲۰	موفق و پیروز باشید			جمع نمرات

پاسخنامه تشریحی

آزمون شماره ۱ (نوبت اول)

- ۱- الف) نادرست؛ جمعیت و عملکرد (ب) درست
- ۲- الف) مقر - موقعیت (ب) طبیعی
- ۳- الف) گزینه «۴»؛ بررسی عبارت‌های نادرست:
(ب) موقعیت ریاضی است. (ت) موقعیت ریاضی است.
- ب) گزینه «۳» مهم‌ترین ملاک فعالیت اقتصادی و متداول‌ترین ملاک، ملاک جمعیتی است.
- ۴- الف) بیشتر (ب) متقابل
- ۵- الف) منطقه مادرشهری (ب) جهان‌شهر
- ۶- به محدوده جغرافیایی که از یک سکونتگاه کالا و انواع خدمات دریافت می‌کند و بین آن محدوده و سکونتگاه جریان کالا، خدمات و رفت‌وآمد وجود دارد، حوزه نفوذ سکونتگاه می‌گویند.
- ۷- الف) توسعه صنایع (ب) ۶ برابر
- ۸- الف) منظور از هسته اولیه سکونتگاه مکانی است که مردم برحسب نیاز، آن را برای زندگی انتخاب نموده و به اشغال درآورده‌اند. بعدها روستا یا شهر از آن محل گسترش یافته است.
(ب) دسترسی به آب - قلعه‌های دفاعی - بازارهای محلی - قرارگرفتن در تقاطع راه‌ها
- ۹- الف) نادرست؛ ابتدا ظرفیت‌ها بررسی سپس برنامه‌ریزی می‌شود.
(ب) درست
- ۱۰- الف) تحقق شهر پایدار (ب) اقتصادی - اجتماعی
- ۱۱- به خسارت وارد کردن به اموال عمومی، بناها، آثار تاریخی فرهنگی و نندالیسم شهری می‌گویند.
- ۱۲- الف) گزینه «۳» (ب) گزینه «۱»
- ۱۳- الف) انسان - فعالیت (ب) فرهنگ - هویت شهروندان
(پ) رسیدگی به مناطق محروم، استقلال کشور و خودکفایی کشور
(ت) آمایش سرزمین
- ۱۴- الف) در سامانه اطلاعات جغرافیایی، داده‌های مربوط به پدیده‌های دنیای واقعی را می‌توان براساس اهداف مطالعه و نوع ویژگی‌های موردنظر در قالب لایه‌هایی جداگانه طبقه‌بندی و ترکیب کرد. از جمع‌بندی و تلفیق لایه‌های مختلف لایه جدیدی حاصل می‌شود که دربرگیرنده اطلاعات دقیق و مورد نیاز کاربران است.
(ب) ۱- توجه به تقویت فرهنگ و هنر بومی و ملی ۲- توجه به نیازهای افراد ویژه مانند افراد دچار معلولیت و جانبازان و سالخوردگان
- ۱۵- الف) درست (ب) نادرست؛ هزینه بیشتری
- ۱۶- الف) زیربنایی (ب) ریلی
- ۱۷- الف) گزینه «۲» (ب) گزینه «۳»
- ۱۸- الف) اروپا (ب) انگلستان
- ۱۹- الف) جلفا - تبریز (ب) شهید حقانی - خرمشهر
(پ) ده برابر
- (ت) داشتن وسایل و شبکه حمل‌ونقل از عوامل قدرت ملی یک کشور محسوب می‌شود و نزدیکی به کانال، بندرگاه و غیره، از عوامل قدرت سیاسی است و حکومت‌ها می‌توانند از آن به عنوان ابزار سیاسی استفاده کنند.
(ث) بالایی
- ۲۰- الف) به جابه‌جایی انسان، بار و اطلاعات و به بررسی الگوهای پراکندگی و شیوه‌های حمل‌ونقل و اثرات آن‌ها بر محیط به منظور برنامه‌ریزی و مدیریت مطلوب منطقه‌ای می‌پردازد.
(ب) به کندی و با صرف زمان زیاد، مسافت‌های طولانی را طی می‌کردند و فقط میزان کمی بار را می‌توانستند حمل کنند. در خشکی‌ها، نیروی انسان و چارپایان عامل حرکت مسافر و بار و در دریاها نیروی باد محرک کشتی‌ها بود.

۱- الف) نادرست، عوامل طبیعی بیشترین نقش را دارند و به عوامل دیگری مانند عوامل سیاسی و تصمیمات حکومتی و ... نیز بستگی دارد.

ب) درست
پ) درست

ت) نادرست، اگر حجم آب رودخانه از میانگین سالانه آبدهی آن بیشتر شود، سیل رخ می‌دهد.
ث) درست

۲- الف) کاربری زمین

ب) هوایی

پ) محیط زیست
ت) افزایش

ث) خشکسالی

۳- الف) کم‌تر
ب) افزایش

پ) بحران

ت) رقومی

۴- الف) گزینه «۳»

ب) گزینه «۴»، توسعه خدمات گردشگری و فراغتی

پ) گزینه «۳» یکی از کاربردهای مهم کشتی‌های RO-RO، حمل خودروهای صادراتی از کشورهای سازنده آن به کشورهای دیگر است.

ث) گزینه «۲» آب‌وهوا بر حمل‌ونقل تأثیر مستقیم دارد.

۵- الف) مترو
ب) تراموا

پ) مونوریل

۶- الف) چون فرصت‌های شغلی در شهر محدود است و بیشتر مهاجران از روستا به شهر فاقد مهارت و تخصص‌اند.

ب) نور و میزان روشنایی معابر را در زمان‌های معین و با توجه به رفت و آمدها کم و زیاد کرد.

پ) زیرا پردازش و تحلیل اطلاعات با GIS (سامانه اطلاعات جغرافیایی)، به تصمیم‌گیری می‌انجامد و به روند آن کمک می‌کند.

ت) هزینه احداث خطوط آهن، به‌ویژه در نواحی دارای موانع و پستی و بلندی زیاد است.

ث) خطوط لوله از نظر حوادث غیرمترقبه مانند زلزله یا جنگ به مراقبت نیاز دارند، زیرا ممکن است باعث انفجار و آتش‌سوزی شوند.

ج) برای پایش و نظارت بر حمل‌ونقل خصوصی و عمومی نصب شده‌اند.

چ) زیرا سطح دشت سیلابی از رسوبات آبرفتی (رس، شن و قلوه‌سنگ) پوشیده شده است.

۷- تمرکز و انبوهی جمعیت شهری، تمرکز مؤسسات مالی و پولی، تمرکز صنایع دانش‌بنیان و فراوانی آمد و شد بین مادرشهرهای هم‌جوار با انواع وسایل حمل‌ونقل زمینی و هوایی (۳ مورد کافی است).

۸- الف) خودداری از توقف روی ریل‌ها، گوشزدکردن خطر پرتاب اشیا به سمت قطارها.

ب) پرهیز از حفاری‌های غیرمجاز در این نواحی و دستکاری لوله‌ها.

۹- الف) به ۲۴ قاچ تقسیم شده است.

ب) ۱۵ درجه است.

پ) زمان واقعی یا ساعت محلی اختلالی در برنامه حرکت وسایل حمل‌ونقل و فعالیت‌های اقتصادی و باز و بسته شدن ادارات و کارخانه‌ها و ... در داخل یک کشور و بین کشورها پدید می‌آورد.

$$۶۵ - ۲۰ = ۴۵$$

۱۰- الف) اختلاف درجه

$$۴۵ \div ۱۵ = ۳$$

اختلاف ساعت

$$۱۶ - ۳ = ۱۳$$

ب) ساعت در شهر «الف» ۱ بعدازظهر است.

۱۱- جابه‌جایی زمین در امتداد گسل‌های فعال رخ می‌دهد. فشار مداوم نیروهای زمین‌ساخت (تکتونیک) در اطراف قطعات گسل‌ها به تدریج ذخیره می‌شود و سپس به طور ناگهانی با جابه‌جایی دو قطعه گسلی آزاد می‌شود.

۱۲- در حوضه‌های کشیده، مدت‌زمان طولانی‌تری سپری می‌شود تا آب جاری مسافت سرچشمه تا خروجی را طی کند و در نتیجه آب سرشاخه‌ها به تدریج و به طور متوالی از حوضه تخلیه می‌شوند.

۱۳- الف) سنگ‌ها و موادی که بر اثر فرسایش تخریب شده‌اند تحت تأثیر نیروی جاذبه زمین به سمت پایین‌دست حرکت می‌کند.

ب) زمین‌لغزش - زیرا دامنه‌ها شیب زیادی دارند، حجم زیادی از رسوبات فرسایش‌یافته وجود دارد و رطوبت بسیار بالاست هم‌چنین در این مناطق درختان و گیاهان متراکم‌اند.

۱۴- الف) خشکسالی آب‌وهوایی

ب) گرم‌شدن آب‌وهوای کره زمین و بی‌نظمی‌های بارش در نتیجه تغییرات اقلیمی، افزایش جمعیت و مقدار مصرف آب، نبود مدیریت صحیح و بهره‌برداری نادرست از منابع آب سطحی و زیرزمینی

۱۵- مقاومت‌سازی ساختمان‌ها و رعایت اصول طراحی و مهندسی ساختمان و مقررات مربوط به آن

۱۶- شبکه زهکشی سطح توده لغزشی باید ساماندهی شود، زیرا نفوذپذیری آن کاهش می‌یابد. در صورت اصلاح و مرمت شبکه زهکشی سطح لغزش، آب باران کم‌تر نفوذ می‌کند و به سرعت تخلیه می‌شود.

۱۷- صرفه‌جویی در مصرف آب و پرهیز از مصرف بی‌رویه آب‌های سطحی و زیرزمینی موجود، افزایش بهره‌وری آبیاری در کشاورزی و استفاده از روش‌های آبیاری تحت فشار، پرهیز از کشت محصولاتی که به آب زیاد نیاز دارند و کاشت گیاهان مقاوم به خشکی، جمع‌آوری و ذخیره آب باران به روش‌های مختلف تغذیه مصنوعی سفره‌های آب زیرزمینی، مدیریت آبخیزداری، حفاظت از مراتع و پوشش گیاهی و کنترل فرسایش خاک، مدیریت فاضلاب‌ها و پساب‌ها و استفاده مجدد آب (نوشتن سه مورد کافی است).

۱۸- از طریق تصاویر می‌توانیم جهت حرکت سامانه‌های باران‌زا و زمان دقیق رسیدن آن‌ها به هر نقطه را حداقل چند روز قبل پیش‌بینی کرد. با استفاده از تصاویر ماهواره‌ای منابع زمینی حدود سیل‌گیر رودخانه‌ها را تعیین کنیم.

درس نامه توپ برای شب امتحان

تفاوت‌های شهر و روستا		
روستا	شهر	ملاک
در برخی کشورهای پرجمعیت آسیا، مانند چین و هند، روستاهایی با بیش از ۳۰۰۰۰ نفر جمعیت وجود دارند.	اگر جمعیت سکونتگاه به میزان معینی برسد، آن را شهر تلقی می‌کنند. به طور کلی شهرها از روستاها پرجمعیت‌ترند و تراکم جمعیت در آن‌ها بیشتر است. در برخی کشورهای اروپایی، سکونتگاه‌هایی با بیش از ۲۰۰۰ نفر جمعیت، شهر محسوب می‌شوند.	میزان جمعیت (متداول‌ترین ملاک)
در روستاها فضاهای باز و چشم‌اندازهای طبیعی بیشتر و گسترده‌ترند.	در شهرها، خانه‌ها، مغازه‌ها و فضاهای صنعتی به هم فشرده‌ترند و فعالیت‌های متنوع در فضاهای محدودتری متراکم شده‌اند.	وسعت و فضای سکونت و فعالیت
این خدمات و تسهیلات در روستاها کم‌تر و محدودتر است.	در شهرها امکانات آموزشی، درمانی و پزشکی، مراکز خرید، حمل‌ونقل عمومی، خدمات مالی و بانکی، آب و برق و ... متنوع و گسترده است.	دسترسی به خدمات و تسهیلات
در روستاها چون جمعیت کم‌تر است، بیشتر افراد یکدیگر را می‌شناسند و روابط خویشاوندی، وابستگی اجتماعی و همکاری میان آن‌ها بیشتر است.	در شهرها نوگرایی بیشتر و تغییرات اجتماعی سریع‌تر است.	فرهنگ و مناسبات اجتماعی

سلسله مراتب سکونتگاه‌ها

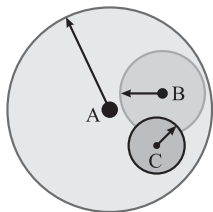
منظور از سلسله مراتب سکونتگاه‌ها ← رتبه‌بندی آن‌ها برحسب اهمیت

ملاک طبقه‌بندی سکونتگاه‌ها ← میزان جمعیت عملکرد (خدماتی که ارائه می‌کنند)

مثال: سکونتگاه‌های کوچک یا کم‌جمعیت معمولاً خدمات محدودتری به ساکنان ارائه می‌کنند، اما در سکونتگاه‌های بزرگ‌تر، تعداد و تنوع خدمات بسیار زیاد است.

حوزه نفوذ سکونتگاه

به محدوده جغرافیایی که از یک سکونتگاه، کالا و انواع خدمات دریافت می‌کند و بین آن محدوده و سکونتگاه جریان کالا، خدمات و رفت‌وآمد افراد وجود دارد، حوزه نفوذ سکونتگاه می‌گویند.

- (A) حوزه نفوذ شهر بزرگ
- (B) حوزه نفوذ شهر کوچک
- (C) حوزه نفوذ روستا

برخی سکونتگاه‌ها حوزه نفوذ کم‌وسعتی دارند.

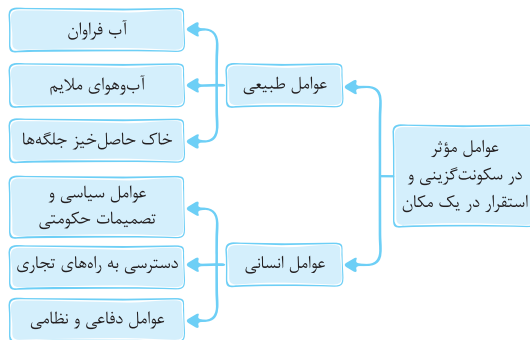
مثال: یک شهر کوچک ممکن است فقط به چند روستای پیرامون خود خدمات بدهد و ساکنان روستاهای پیرامون برای خرید و کار در کارخانه‌ها و استفاده از مراکز درمانی به آن شهر مراجعه کنند. برعکس برخی از شهرها حوزه نفوذ گسترده‌ای در سطح یک ناحیه یا کشور و حتی جهان دارند.

درس ۱: شهرها و روستاها

مقر و موقعیت

<ul style="list-style-type: none"> ○ تعریف: مکان اصلی و دقیق یک سکونتگاه و محل استقرار آن روی زمین است. ○ مقر هر روستا یا شهر شامل هسته اولیه آن می‌شود. ○ منظور از هسته اولیه: <ol style="list-style-type: none"> (۱) مکانی که مردم برحسب نیاز آن را برای زندگی انتخاب کرده و به اشغال درآورده‌اند. (۲) بعدها روستا یا شهر از آن محل گسترش یافته است. ○ نکته: در انتخاب مکان برای استقرار و سکونت جمعیت، عوامل طبیعی بیشترین نقش را داشته‌اند. ○ مثال: تمدن‌های اولیه در کنار رودهای دجله و فرات، نیل، کارون، سند و ... پدید آمدند. 	مقر
<ul style="list-style-type: none"> ○ تعریف: منظور از موقعیت، وضعیت آن سکونتگاه نسبت به پدیده‌های پیرامون خود و هم‌چنین جایگاه آن در سطح ناحیه است. ○ پدیده‌ها و جایگاه ممکن است به دو صورت باشد: <ul style="list-style-type: none"> ○ عوامل طبیعی: مانند روستاها و شهرهای اطراف، آب و هوا و ... ○ عوامل انسانی: نقش سیاسی، اداری، راه‌های ارتباطی و ... ○ نکته: موقعیت یک شهر یا روستا در ادامه حیات یا گسترش آن سکونتگاه و یا حتی نابودی و زوال آن نقش مهمی ایفا می‌کند. 	موقعیت

مهم‌ترین عوامل شکل‌گیری هسته اولیه روستاها و شهرها در ایران

تفاوت‌های شهر و روستا		
روستا	شهر	ملاک
در اغلب روستاها، درصد بیشتری از جمعیت فعال در بخش کشاورزی (زراعت، دامداری، جنگل‌داری، صید و شکار و ...) فعالیت می‌کنند.	در شهرها بیشتر مردم در بخش‌های صنعتی و خدماتی مشغول به کارند.	فعالیت اقتصادی (مهم‌ترین ملاک)

مثال: شهر تهران در برخی عملکردها مانند تولید و عرضه خودرو، لوازم خانگی، خدمات پیشرفته پزشکی و مراکز دانشگاهی، حوزه نفوذی در سطح کشور ایران دارد. به شکل صفحه قبل نگاه کنید: نقطه (شهر) A حوزه نفوذی در سطح نقاط B و C دارد و نقطه B حوزه نفوذی در سطح نقطه C دارد.

در بررسی حوزه نفوذ عملکرد یک سکونتگاه به دو جنبه توجه می‌شود:

۱) آستانه جمعیتی نفوذ	حداقل جمعیت یک منطقه که تقاضای کالا، خدمات یا عملکردی از سکونتگاه دارند.
۲) دامنه نفوذ	بیشترین مسافتی که مردم منطقه برای دریافت کالا یا خدمات از آن سکونتگاه طی می‌کنند.

به سوی جهانی در حال شهری شدن

افزایش شهر و شهرنشینی در جهان

- یکی از مهم‌ترین تغییرات فضای جغرافیایی در قرن ۲۰ و ۲۱ است.
- منظور از اصطلاح شهرنشینی، افزایش نسبت جمعیت شهرهای یک کشور یا ناحیه به روستاهای آن است.
- سطوح شهرنشینی و افزایش آن در نواحی مختلف جهان، متفاوت است. سرعت گسترش شهرنشینی در آسیا و آفریقا بیشتر از سایر نواحی جهان است و هم‌چنان ادامه دارد.

دلایل رشد شهرنشینی در آسیا و آفریقا:

- ۱) صنعتی‌شدن و توسعه کارخانه‌ها
- ۲) رشد بخش خدمات
- ۳) ورود این کشورها به تجارت جهانی
- ۴) مهاجرت فزاینده روستاییان به شهرها به منظور اشتغال دستمزد بیشتر

افزایش شهرهای میلیونی

تغییرات الگوی شهرنشینی در جهان

- یکی از مهم‌ترین پدیده‌ها، افزایش شهرهای میلیونی است.
- تغییر دیگر، تغییر الگوی مکانی شهرهای با بیش از ۵ و ۱۰ میلیون نفر در جهان است.

از مادرشهر تا زنجیره کلان شهرها (مگالاپلیس)

مادرشهر (متروپول)

- ۱) بزرگ‌ترین و مهم‌ترین شهر یک ناحیه، استان یا یک کشور است.
- ۲) ممکن است پایتخت یا شهر اصلی یک ناحیه باشد که مرکز حکومتی، مذهبی، تجاری و ... است و از این جنبه‌ها بر سایر سکونتگاه‌ها برتری دارد.
- ۳) در مورد حداقل جمعیت مادرشهر، توافقی وجود ندارد.
- ۴) به مادرشهر، کلان‌شهر نیز گفته می‌شود.

کلان‌شهر

- ۱) برخی معتقدند ترجمه و معادل واژه مگاسیتی (megacity) است.
- ۲) به شهرهایی با بیش از ۱۰ میلیون نفر جمعیت اطلاق می‌شود.
- ۳) در ایران طبق مصوبه شورای عالی معماری و شهرسازی، به مادرشهرهایی با بیش از ۱ میلیون نفر جمعیت، گفته می‌شود؛ مانند تهران، مشهد، اصفهان، کرج، قم و ...

گسترش حومه‌نشینی

حومه	
تعریف	به بخش‌های پیرامونی یک شهر، حومه می‌گویند.
نحوه شکل‌گیری	با افزایش شهرنشینی و گسترش حمل‌ونقل و وسایل ارتباطی به تدریج حومه‌ها در اطراف شهرها، به ویژه شهرهای بزرگ و پرجمعیت شکل گرفتند.
انواع حومه‌ها	۱) حومه‌های خوابگاهی ۲) حومه‌های صنعتی ۳) حومه‌های فقیرنشین و مرفه‌نشین

منطقه مادرشهری: با افزایش جمعیت شهرها و گسترش حومه‌های آن‌ها به تدریج منطقه‌هایی با عنوان منطقه مادرشهری به وجود آمدند.

نکته: در پیرامون برخی از مادرشهرها، شهرها و شهرک‌های اقماری پدید آمده‌اند.

به چه شهرهایی جهان‌شهر گفته می‌شود؟

برخی از شهرها به سبب نقش مهم آن‌ها در اقتصاد و تجارت جهانی، حوزه نفوذ بسیار وسیعی در سطح جهان دارند و به آن‌ها جهان‌شهر گفته می‌شود.

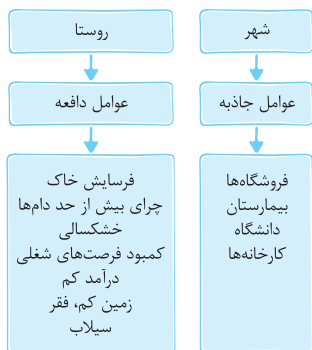
مگالاپلیس	
تعریف	به زنجیره‌ای از مادرشهرها یا کلان‌شهرها گفته می‌شود.
نحوه شکل‌گیری	در برخی از بخش‌های جهان، در نتیجه گسترش فوق‌العاده زیاد دو یا چند مادرشهر، در امتداد مسیرهای ارتباطی و حمل‌ونقل پدید آمده‌اند.
انواع (اشکال) مگالاپلیس‌ها	۱) شکل خطی و کریدوری؛ معمولاً در امتداد راه‌های ارتباطی به این شکل هستند. ۲) شکل خوشه‌ای و کهکشانی
مهم‌ترین ویژگی‌ها	۱) تمرکز و انبوهی جمعیت شهری ۲) تمرکز مؤسسات مالی و پولی ۳) تمرکز صنایع دانش‌بنیان ۴) فراوانی آمد و شد بین مادرشهرهای همجوار با انواع وسایل حمل‌ونقل زمینی و هوایی
نمونه‌هایی از اولین مگالاپلیس‌ها	۱) شمال شرق ایالات متحده آمریکا (از بوستن تا واشنگتن) ۲) ژاپن (توکیو - یوکوهاما)

نکته: در مگالاپلیس، حومه‌ها و شهرک‌های اقماری یک مادرشهر به حومه‌ها و شهرک‌های مادرشهر دیگر پیوند می‌خورد. برخی مگالاپلیس را منطقه ابرشهری نامیده‌اند.

تغییر در روستانشینی و سکونتگاه‌های روستایی

مهاجرت از روستاها به شهرها

شهرها مانند آهن‌ربا جمعیت را جذب می‌کنند.

مهاجرت از روستاها به شهرها	
کشورهای توسعه‌یافته و صنعتی اروپا و آمریکای شمالی	کشورهای آسیایی، آفریقایی و آمریکای لاتین
۱) در سده نوزدهم و اوایل قرن بیستم به دنبال توسعه صنایع کارخانه‌ای رخ داد. ۲) این مهاجرت تدریجی و طولانی‌مدت بوده است. ۳) طی دهه‌ها سال و همگام با تحولات صنعتی‌شدن صورت گرفته است.	۱) این مهاجرت‌ها با توسعه صنعتی همگام نبود. ۲) رشد شهرنشینی طی دوره‌های زمانی کوتاه‌تر و سریع‌تر از رشد صنعتی رخ داد. ۳) شهرها آمادگی لازم برای ورود مهاجران روستایی نداشتند. در نتیجه مشکلات زیادی برای روستاها و شهرها به وجود آمد.

درس ۲: مدیریت شهر و روستا

نیازها و مسائل شهرهای امروز

۱- تجهیزات و خدمات عمومی

مطالعه تجهیزات و تسهیلات شهری و خدمات عمومی در برنامه‌ریزی شهری ← نسبت آن با تعداد جمعیت ساکن در شهر سنجیده می‌شود ← تا نیازها مشخص و کمبودها برطرف گردد.

یکی از پدیده‌های ناشی از نظام اقتصادی سرمایه‌داری، نابرابری فضایی است. به این معنا که در بیشتر شهرها امکانات و خدمات شهری به طور عادلانه و متوازن توزیع نشده‌اند و بین مناطق برخوردار و مرفه و مناطق محروم تفاوت‌های چشمگیری از نظر فضای جغرافیایی مشاهده می‌شود.

۲- مسکن

در شهرهایی که با تمرکز جمعیت یا مهاجرت گسترده روبه‌رو هستند، مسکن کافی و مناسب وجود ندارد.

- فقیران شهری به این دلایل**
- ۱ اختلاف طبقاتی شدید
 - ۲ رعایت‌نشدن عدالت اجتماعی در توزیع درآمدها
 - ۳ بی‌توجهی حکومت‌ها به حمایت‌های تأمین اجتماعی مسکن در شهرها را ندارند.
- پدیده دیگر، اسکان غیررسمی یا غیرقانونی در اطراف شهرهای بزرگ است که شامل حاشیه‌نشینی و زاغه‌نشینی است.
- زاغه‌نشینی چگونه شکل می‌گیرد؟**
- وقتی مهاجران فقیر به شهرها وارد می‌شوند، با توجه به گران بودن قیمت زمین و خانه در شهر، به طور غیرقانونی مسکن‌هایی موقتی در حاشیه و اطراف شهر می‌سازند.

زاغه‌ها:

- در ساخت آن‌ها معمولاً از مواد ارزان‌قیمت مانند ضایعات آهن و حلبی، اتاق خودرو، چوب و مقوا استفاده می‌شود.
- بسیار کثیف‌اند و امکانات بهداشتی و فاضلابی ندارند.
- میزان جرایم، بزهکاری و انحرافات اجتماعی در آن‌ها زیاد است.
- مثال:** در شهر منبیل در کشور فیلیپین، زاغه‌ها در بخش‌های مختلف شهر پراکنده شده‌اند.
- راهکار حکومت‌ها برای تأمین مسکن گروه‌های فقیر شهری و مهاجران: طرح‌های ساخت مسکن ارزان‌قیمت، اعطای وام مسکن و ...

۳- اشتغال شهری

دو مورد از مشکلات شهرها

- ۱ افزایش طبیعی جمعیت شهری
- ۲ افزایش جمعیت در اثر مهاجرت نیروی کار

مهاجران از روستاها و شهرهای کوچک به شهرهای بزرگ مهاجرت می‌کنند تا شغلی بیابند و درآمد بیشتری کسب کنند.

اما چون مهاجران درآمدشان تکافوی هزینه‌های مسکن، خوراک و پوشاک در شهرها را نمی‌دهد، به دو دلیل به کارهایی مانند کارگری موقتی و روزمزد یا خدمتکاری در رستوران‌ها مشغول می‌شوند:

- ۱ عمدتاً کارگر ساده و فاقد مهارت و تخصص‌اند.
 - ۲ فرصت‌های شغلی در شهر محدود است.
- در اقتصاد شهرهای بزرگ، بخش غیر رسمی یا بخش غیر قانونی اشتغال رشد می‌کند.
- فعالیت‌های بخش غیر رسمی**
- ۱ فروشندگان دوره‌گرد، دست‌فروش‌ها، دلالان،
 - ۲ زباله‌جمع‌کن‌ها، نوازندگان دوره‌گرد و ...
 - ۳ کودکان کار

از جمله راهکارهای برنامه‌ریزان برای سروسامان بخشیدن به مشاغل بخش غیر رسمی: حمایت از کارآفرینان و ایجاد غرفه‌هایی با اجازه ارزان برای فروشندگان دوره‌گرد و توسعه امکانات گردشگری برای جذب گردشگر و ایجاد شغل.

تغییرات کالبدی و عملکردی در روستاها

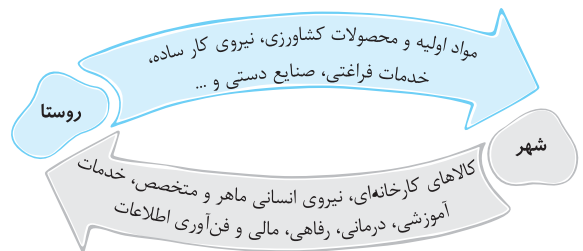
شهرگرایی: منظور از شهرگرایی، روندی اقتصادی - اجتماعی است که طی آن شیوه‌های زندگی، رفتار و عملکردها، ارزش‌ها و مظاهر شهری در روستاها و بین روستائینان رواج می‌یابد.

تغییرات کالبدی: با فراهم شدن امکانات و تجهیزاتی چون آب و برق و راه‌سازی، استفاده از ماشین‌آلات کشاورزی و عناصر و خدمات شهری، تغییرات قابل‌ملاحظه‌ای در چهره و کالبد روستاها نسبت به گذشته پدید آمد.

تغییر عملکردی: نقش و عملکرد برخی از روستاها تغییر کرده و عملکردهای جدیدی به طور مستقل یا علاوه بر زراعت در این روستاها پدیدار شده است. از آن جمله می‌توان به روستاهایی با نقش صیادی، گردشگری و صنعتی، که در آن صنایع کوچک تبدیلی یا خانگی رونق زیادی دارند، اشاره کرد.

روابط شهر و روستا

طبق بیشتر نظریه‌ها، شهر محل انباشت سرمایه، تولید کالاهای کارخانه‌ای و تمرکز اقتصادی است و مبادله‌ای نابرابر بین شهر و روستا جریان دارد.

تغییرات جمعیت شهری و روستایی در ایران

در ایران افزایش جمعیت شهری از سه طریق صورت گرفته است:

- ۱ افزایش طبیعی جمعیت شهرها یعنی رشد موالید (تولدها) نسبت به مرگ‌ومیر
 - ۲ مهاجرت روستائیان به شهرها
 - ۳ افزایش جمعیت برخی روستاها و تبدیل شدن آن‌ها به نقاط شهری یا ادغام روستاها در بافت شهری
- نکته:** روستاهایی که جمعیت آن‌ها به حدی معین، مثلاً ۱۰ هزار نفر رسیده، با موافقت وزارت کشور، شهر اعلام شده‌اند و در آن‌ها شهرداری تأسیس شده است.

مهاجرت روستائیان به شهرها در ایران

- ۱ شهرنشینی کند: تا سال ۱۳۳۵، مهاجرت از روستاها به شهرها به کندی صورت می‌گرفت و محصولات کشاورزی بخش عمده تولیدات داخلی را تشکیل می‌داد.
- ۲ شهرنشینی سریع: از سال ۱۳۳۵، روند شهرنشینی در ایران سرعت گرفت و دوره شهرنشینی سریع آغاز شد.

مهم‌ترین علل شهرنشینی سریع

الف) افزایش درآمد حاصل از فروش نفت: از آن‌جا که بودجه کشور ما متکی به درآمد حاصل از فروش نفت است و این درآمد در دست دولت ذخیره می‌شود، دولت‌ها با استفاده از درآمد نفتی، بیشترین سرمایه‌گذاری‌ها، توسعه کارخانه‌ها و تجهیزات و زیرساخت‌ها را به شهرها اختصاص می‌دهند.

ب) اجرای اصلاحات ارضی: از سال ۱۳۴۱ اصلاحات ارضی در روستاها انجام گرفت. در ایران اصلاحات ارضی با سلب مالکیت مالکان بزرگ (اریاب‌ها) و واگذاری زمین به دهقانان خرده‌پا صورت گرفت، اما به سه دلیل نه‌تنها وضعیت روستاها بهتر نشد، بلکه شرایط انهدام کشاورزی ایران را هم فراهم کرد: این دلایل عبارت‌اند از: تقسیم نادرست زمین، حمایت‌نکردن دولت از کشاورزان، توجه به صنایع مونتاژ و واردات کالا از کشورهای خارجی.

تهران، مادرشهر ملی

با مهاجرت گسترده مردم از سراسر کشور، جمعیت تهران به طور مداوم به شدت افزایش یافت و رفته‌رفته فاصله زیادی با سایر شهرها پیدا کرد. جمعیت تهران همواره بیش از دو برابر دومین شهر پرجمعیت ایران یعنی مشهد، بوده است. رشد شهرهای بزرگ، کوچک و شهرک‌های اقماری در اطراف تهران، این شهر را به یک منطقه کلان‌شهری بزرگ تبدیل کرد.